

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף סח

נחלקו רבי מאיר ורבי שמעון האם איסור שהתערב בתבשיל והוא נותן בו טעם פגום, התבשיל מותר או אסור. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור המחלוקת של התנאים.

אמר עולא: כל המחלוקת היא רק במקרה שבהתחלה האיסור השביח את התבשיל ולאחר מכן פגם אותו. (והמחלוקת היא האם מתייחסים להתחלה, שאז האיסור השביח את התבשיל ואסר אותו, ואם כן התבשיל נשאר באיסורו. או שמתייחסים למצב העכשוי, וכרגע הוא פוגם אותו). אבל אם האיסור פגם את התבשיל מיד כשנפל לתוכו, לכולי עלמא התבשיל מותר. כי לכו"ע נטל"פ (= נותן טעם לפגם) מותר.

אייתיביה רב חגא לעולא: יין נסך שנפל לתוך עדשים, או חומץ יין נסך שנפל לתוך גריסים, נחלקו בזה רבי מאיר ורבי שמעון האם התבשיל מותר או אסור. כאן האיסור פגם מיד כשנפל לתבשיל, ובכל אופן סובר רבי מאיר שהתבשיל אסור. אם כן הם נחלקו אפילו בנטל"פ מעיקרו!

אמר עולא - חגא לא מידע ידע מאי קאמרי רבנן, תיובתא קא מותיבי? הכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך גריסין צוננין והרתיחם נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור: רב חגא אינו יודע על מה מדברת הברייתא והוא מקשה קושיות? שם מדובר שהחומץ נפל לתוך גריסים קרים והוא השביח אותם, ולאחר מכן הרתיחו את הגריסים ואז החומץ קלקל את טעמם. והמחלוקת היא 'בהשביח ולבסוף פוגם' כמו שאמרת.

ור' יוחנן אמר בפוגם מעיקרא מחלוקת: רבי יוחנן חולק על עולא, ומבאר את המחלוקת של רבי מאיר ורבי שמעון בנטל"פ מעיקרא.

איבעיא להו: האם כוונת רבי יוחנן שכל המחלוקת היא רק בנטל"פ מעיקרא, אבל בהשביח ולבסוף פגם לכו"ע התבשיל אסור. או שהמחלוקת היא גם בנטל"פ מעיקרא וגם בהשביח ולבסוף פגם? הגמרא נשאתר בתיקו.

אמר רב עמרם - אפשר איתא להא דר' יוחנן ולא תניא לה במתניתין? נפק דק ואשכח: האם יתכן שדברי רבי יוחנן נכונים ואין לכך ראייה מהמשנה? הוא חיפש ומצא משנה בערלה -

דתנן שאור של חולין וכו': שאור (= חתיכת חמץ חזקה מאד שגורמת לעיסה להחמיץ ולתפוח) שנפל לתוך העיסה, והחמיץ אותה. ואחר כך נפל שאור של תרומה לעיסה. מכיון שהעיסה כבר הוחמצה בשאור הראשון, השאור השני פוגם ומקלקל אותה. ובכל אופן נחלקו רבי מאיר ורבי שמעון האם אסור לישראלים לאכול את העיסה והיא מותרת רק לכהנים. למרות שכאשר השאור השני נפל לעיסה הוא מיד פגם אותה. מוכח שהמחלוקת היא בנטל"פ מעיקרא!

א"ר זירא שאני עיסה הואיל וראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות: רבי זירא דוחה. נכון שהשאור השני קלקל את הטעם של העיסה ופגם אותה לאכילה, אבל הוא השביח אותה בכך שעשה אותה כמו 'עיסת שאור' שניתן להחמיץ ממנה הרבה עיסות אחרות. ובזה נחלקו ר"מ ור"ש האם זה נחשב לנותן טעם לפגם או לשבח.

ת"ש שאור של תרומה ושל חולין: בכרייתא יש שלושה מקרים; א. אם נפלו שאור של תרומה ושאור של חולין ביחד לתוך העיסה. מכיון שכל אחד מהם יכול להחמיץ אותה לבדו, כשהם ביחד הם מחמיצים אותה יותר מידי ופוגמים אותה. נחלקו ר"מ ור"ש האם העיסה מותרת. ב. אם נפל השאור של תרומה תחילה והחמיץ את העיסה, ואחר כך נפל השאור של חולין. לכו"ע העיסה אסורה כי השאור של תרומה השביח אותה. ג. אם נפל השאור של חולין תחילה ואח"כ של תרומה (או כלאיים) נחלקו בזה ר"מ ור"ש. והרי במקרה הזה כשהשאור של תרומה נופל לעיסה הוא מיד פגם אותה, ובכל אופן נחלקו בזה ר"מ ור"ש.

דחייה: וכי תימא ה"נ כדרכי זירא, ת"ש מסיפא: ואם גם כאן תרצה לדחות כנ"ל שהחיימוץ יותר מידי נחשב להשבתה לגבי היכולת להחמיץ עם העיסה עיסות אחרות, אביא לך ראייה מהסיפא של הכרייתא הזו -

'היין שנפל לתוך עדשים וחומץ שנפל לתוך גריסין אסור ור"ש מתיר'. והא הכא נמי דפגם מעיקרא ופליגי: יין נסך שנפל לתוך עדשים, או חומץ יין נסך שנפל לתוך גריסים, נחלקו בזה ר"מ ור"ש. למרות שהחומץ פוגם את הגריסים מידית.

וכי תימא הכא נמי כדשני ליה עולא לרבי חגא כשהשביח ולבסוף פגם: ואם תרצה גם כאן לדחות כמו שדחה עולא לעיל, שמדובר במקרה שנפל החומץ על גריסים קרים, ובתחילה השביח אותם ולאחר מכן הרתיח את הגריסים והחומץ פגם אותם. והמחלוקת היא 'בהשביח ולבסוף פגם'. אי אפשר לומר כן! כדלהלן -

ומי פליגי כשהשביח ולבסוף פגם? והא קתני 'נפל של תרומה תחלה דברי הכל אסור!' אלא לאו שמע מינה בפגם מעיקרא מחלוקת שמע מינה: האם יתכן שר"מ ור"ש חולקים 'בהשביח ולבסוף פגם'? הרי כתוב בברייתא שאם נפל שאור של תרומה בתחילה והחמיץ את העיסה ואחר כך נפל השאור של חולין ופגם אותה, לכו"ע העיסה אסורה. למרות שהפגם נוצר ביחד עם השאור של תרומה (כי ההחמצה המרובה פוגמת) וזהו 'השביח ולבסוף פגם'.

אלא בהכרח שהמחלוקת היא בפגם מעיקרא, וכמו שאמר רבי יוחנן.

שאלה: הני תלתא בני דקתני למה לי? מדוע צריך את שלושת המקרים שאמרה הברייתא הנ"ל? דהיינו א. רישא - שאור של חולין ותרומה שנפלו ביחד לעיסה. נחלקו בזה ר"מ ור"ש. ב. מציעתא - שאור של תרומה שנפל והחמיץ ולאחר מכן נפל שאור של חולין. לכו"ע אסור. (כאן יש עוד דין שכתבה הברייתא הנ"ל, שאם נפל חולין תחילה ואחר כך תרומה נחלקו בזה ר"מ ור"ש. אמנם הגמרא מתייחסת לשני המקרים הללו כ'מציעתא' תוס' ג. סיפא - יין שנפל על עדשים וחומץ שנפל על גריסים. נחלקו בזה ר"מ ור"ש.

בשלמא בבא דסיפא קמ"ל בפגם מעיקרא מחלוקת: אמנם המקרה של הסיפא מובן מדוע הוא נכתב, כדי ללמד אותנו שר"מ ור"ש נחלקו בנטל"פ מעיקרא.

מציעתא נמי השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור: גם המקרה של המציעתא מובן מדוע נכתב, כדי ללמד שבהשביח ולבסוף פגם לכו"ע אסור.

אלא רישא למה לי? השתא ומה סיפא דלא קא משבח כלל אסרי רבנן רישא דקא משבח מיבעיא? אבל הרישא קשה מדוע נכתבה? כי אחרי שכבר למדנו

מהסיפא שבנטל"פ מעיקרא סוכרים רבנן (כלומר רבי מאיר) שאסור, כל שכן שבהשביח ולבסוף פגם אסור! וזהו המקרה של הרישא שהשאור תרומה והחולין החמיצו ביחד את העיסה, בתחילה הם השביחו אותה ולבסוף פגמו אותה.

אביי מתרץ: המקרה של הרישא בא לחדש את דעתו של רבי שמעון שמתיר בזה. כי רבנן אומרים לרבי שמעון - מדוע אתה מתיר? הרי העיסה היתה ראויה להחמיץ בשתי שעות על ידי השאור של חולין לבדו, ובגלל השאור של תרומה היא החמיצה במהירות בחצי מהזמן. ואם כן התרומה השביחה את העיסה ולבסוף פגמה אותה. והרי אתה מודה שבהשביח ולבסוף פגם אסור (כי זו המציעתא של הברייתא ובזה לכו"ע אסור).

אבל רבי שמעון עונה להם - האיסור וההתר שניהם ביחד גם השביחו וגם פגמו. ועדיין קשה -

לרבי שמעון ליצטרף היתר ואיסור בהדי הדדי וליתסר: מדוע לא מצטרפים האיסור וההתר ביחד? כלומר שניהם ביחד פגמו ולכן יש לאסור את העיסה.

תירוצו: **רבי שמעון לטעמיה וכו':** רבי שמעון הולך לשיטתו שאפילו שני איסורים לא מצטרפים זה עם זה. ולכן פרי של ערלה ופרי של כלאיים שנפלו ל-200 פירות חולין, הפירות מותרים. משום שכנגד פרי הערלה לבדו יש מאתיים היתר כנגדו, וכן כנגד פרי הכלאיים. (דין ביטול בערלה וכלאיים הוא אחד במאתיים). ואפילו שכנגד שניהם ביחד אין מאתיים, סובר רבי שמעון שהם לא מצטרפים, וכל אחד מתבטל בפני עצמו.

ואם כן, אם שני איסורים לא מצטרפים, כל שכן שהתר ואיסור אינם מצטרפים!

*

הוא עכברא דנפל לחביתא דשיכרא: מעשה בעכבר מת שנפל לתוך חבית שיכר, ונשאר שם יום שלם, ועל ידי זה נבלע טעמו בשיכר, כי 'כבוש' דינו כמבושל (תוס'). ולכן רב אסר לשתות את השיכר בגלל טעמו של העכבר הבלוע בתוכו.

אמרוה רבנן קמיה דרב ששת: אמרו התלמידים לרב ששת - לכאורה רב סובר שנותן טעם לפגם אסור, כי הרי טעמו של העכבר מאוס. אמר להם רב ששת -

רב סובר נטל"פ מותר, אבל כאן יש דין מיוחד שהעכבר אוסר את השיכר. בגלל שבכל מקרה העכבר הוא דבר מאוס ואם כן מדוע הוצרכה התורה להזהיר אותנו שלא לאוכלו? אלא בהכרח לחדש לנו שאפילו אם יתערב טעמו בתבשיל והוא יתן טעם פגום, אסור לאוכלו. (וכן הדין בשאר השרצים).

אמרו ליה רבנן לרב ששת - אלא מעתה וכו'! אם כן העכבר היה אמור לטמא במגעו גם כשהוא יבש. שהרי אנשים מתרחקים מלגעת בו מפני שהוא מאוס, ומדוע הוצרכה התורה להזהיר שלא לגעת בו כי הוא מטמא? בהכרח ללמד שגם שכהוא יבש הוא מטמא ולא רק כשהוא לח. אמנם קשה על כך מהמשנה האומרת שעכבר ושכבת זרע מטמאים רק כשהם לחים?

אלא בהכרח שעכבר אינו מאוס, וגויים כן אוכלים אותו. ולכן הוצרכה התורה להזהיר שלא לאכול אותו ושלא לגעת בו. וממילא אם הוא נותן טעם לפגם בשיכר, השיכר אמור היה להיות מותר. אלא מוכח שרב סובר נטל"פ אסור!

רב ששת עונה: ולטעמין וכו'! ולשיטתכם מדוע שכבת זרע לא מטמאת ביבש? הרי בזה וודאי שכולם מתרחקים ולא נוגעים, ולא היתה התורה צריכה להזהיר שלא לגעת בה. ומכך שכן הזהירה התורה לא לגעת בה, עלינו ללמוד שהיא מטמאה גם ביבש. אך כתוב מפורש במשנה לא כך! ומה תתרוצו על כך?

בהכרח תתרוצו שלומדים מלשון הפסוק **"שכבת זרע"** דוקא כשהיא ראויה להזריע היא מטמאת, דהיינו כשהיא לחה ולא כשהיא יבשה. ואם כן גם לגבי טומאת שרצים כתוב **"במותם"** ללמד שהם מטמאים רק כשהם במצב הדומה למצב שהיו במותם, דהיינו לחים ולא יבשים.

נמצא שהסיבה שעכבר אינו מטמא כשהוא יבש, אינה קשורה לעובדה שהוא מאוס או לא מאוס. ובאמת עכבר מאוס, ומכך שהתורה הוצרכה להזהיר על אכילתו, אנו לומדים שגם כשהוא נטל"פ בשיכר, השיכר אסור.

מתקיף לה רב שימי מנהרדעא ומי מאיס? והלא עולה על שלחן של מלכים: וכי האם העכבר מאוס? הרי אוכלים אותו המלכים של הגויים.

אמר רב שימי מנהרדעא - לא קשיא הא בדזכרא הא בדמתא: עכבר עירוני הוא עכבר מאוס, אבל עכבר שדה הוא עכבר חשוב.

אמר רבא: להלכה איסור שהוא נטל"פ בתבשיל, התבשיל מותר. ואני לא יודע מה הטעם של רב שאסר את השיכר שנפל לתוכו עכבר. האם רב סובר שנטל"פ אסור, ואין הלכה כמותו (ואם כן להלכה השיכר מותר). או שרב סובר שאכן נטל"פ מותר אבל העכבר משביח את השיכר (ואם כן להלכה השיכר אסור).